

ภาคผนวก

(1) องค์ความรู้ที่ทางปรัชญาการเมืองที่ตีพิมพ์ในรัฐศาสตร์สาร คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ระหว่างปี 2530 ถึงปี 2555

เนื่องจากการศึกษา การเรียนการสอนและความสนใจในตัวเนื้อหาปรัชญาการเมืองตะวันตกในช่วงต้นจำกัดอยู่เพียงแค่คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ศึกษาพิจารณาว่าวารสารรัฐศาสตร์สารของคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และวารสารสังคมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นแหล่งที่รวบรวมงานเขียนทางด้านปรัชญาการเมืองตะวันตกมาไว้มากที่สุด ที่จะ เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงขอบข่ายทางความรู้ ความสนใจทางด้านปรัชญาการเมืองตะวันตกของสถาบันอุดมศึกษาไทยได้เป็นอย่างดี

ผู้ศึกษาใช้เกณฑ์โดยถือเอาการปรากฏตัวของรัฐศาสตร์สารฉบับ ‘ปรัชญาและความคิด’ ที่มี ธเนศ วงศ์ยานนาวา รั้งหน้าที่เป็นบรรณาธิการเป็นจุดเริ่มต้นในการรวบรวมบทความที่มีเนื้อหาในเชิงปรัชญาการเมืองขึ้นเป็นครั้งแรก¹²⁰ ที่มีเนื้อหาประกอบด้วย “Mandragola” ความนำว่าด้วยปรัชญาการเมืองของมาคิอาเวลลี สมบัติ จันทรวงศ์ ‘หลักการที่แท้จริงของทฤษฎีสัญญาประชาคม’ อุกฤษฏ์ แพทย์น้อย ‘ความเสียหายของเราและการชดใช้ของพวกเขา การข่มขืน: เจตนาที่ไม่รู้ของ มิเชล ฟูโก้’ เขียนโดย โมนิค ปลาซา แพลโดย ธเนศ วงศ์ยานนาวา ขณะเดียวกันธเนศ ก็ได้เขียน ‘บทส่งท้ายตรรกะของการกดบังคับ: ฟูโก้และเฟมินิส’ บทความของไซยันต์ ไชยพร ‘ตรรกะของการกดบังคับ: ความจริงที่เหนือดีสคอร์ดส์’ ‘การเชื่อฟังผู้ปกครอง’ เฉลิมเกียรติ ผิวนวล ‘ขีดจำกัดการใช้เครื่องมือ

¹²⁰ เป็นที่น่าสังเกตว่าช่วงก่อนหน้าปี 2530 เนื้อหาของปรัชญาการเมืองที่ตีพิมพ์ในรัฐศาสตร์สาร มีจำนวนน้อยชิ้นมาก อย่างเช่น ‘Historicism หลังเฮเกล : รันเกและโครเซ่’ ธเนศ วงศ์ยานนาวา ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม 2526 และ ‘ลัทธิมาร์กซ์กับทฤษฎีวิวัฒนาการของดาร์วิน’ วีระ สมบูรณ์ ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม 2527

อุดมการณ์ในสังคมไทย' กาญจนา แก้วเทพ 'ปรัชญาประวัติศาสตร์ในทัศนะนักทฤษฎีปฏิบัติอิหร่าน: ข้อสังเกตบางประการ' ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ 'Self-Understanding as an Apology in Interpreting Thucydides: The Purport of New Interpretation' ไชยันต์ ไชยพร ไชยันต์ ไชยพร. ความยุติธรรม: ตอนที่หนึ่ง. รัฐศาสตร์สาร 2 (25): 28-59.

ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม 2531 จอห์น รัสกิน กับบทวิพากษ์การเมืองสมัยใหม่จากจุดยืนอนุรักษนิยม โดยวีระ สมบูรณ์

ฉบับที่ 1/2542 'บทความปรัชญาการเมืองว่าด้วย : กำเนิดประชาธิปไตยเอเธนส์ : การเมืองในประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์ในการเมือง' ไชยันต์ ไชยพร '(Post-) Modernity, Remaking Tradition and the Hybridisation of the Buddhism' Jim Taylor

ฉบับที่ 2/2542 'แนวความคิดของอันโตนิโอ กรัมสซี ว่าด้วยเรื่องการปฏิรูปองค์กรอุตสาหกรรมในความสัมพันธ์กับการปฏิบัติสังคมนิยม' วิทย์ สิทธิเวคิน 'พรีดริค นิทเช่ ว่าด้วยแนวคิดรัฐและประชาธิปไตยสมัยใหม่' พิศาล มุกดาร์ศรี

ฉบับที่ 3/2544 'พัฒนาการของสื่อกับปรัชญาสิทธิเสรีภาพและพื้นที่สาธารณะ แง่คิด บทเรียนและปัญหาบางประการจากสังคมตะวันตก' ไชยันต์ ไชยพร 'สิทธิคือแพง ความเป็นสาธารณะและประชาธิปไตยของความเป็นศัตรู' ศิโรตม์ คล้ามไพบูลย์ 'When Nietzsche Wept กำสรวลแห่งปรัชญาและชะตากรรมของนักปรัชญา' พิศาล มุกดาร์ศรี 'ปัญญาชนตะวันตกกับสถานะสมัยใหม่ : ความขัดแย้งและความต้องการ' ธเนศ วงศ์ยานนาวา

ฉบับที่ 3/2546 'การทำตามกฎ: ข้อเสนอเกี่ยวกับการอ่านข้อโต้แย้งเรื่องการทำตามกฎของวิตต์เกินสไตน์' กนิษฐ มิตินันท์วงศ์ 'อารยขัดขืน (Civil Disobedience)' ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ 'คาร์ล ชมิตท์ : อิทธิพลและความเจ็บ' ศิโรตม์ คล้ามไพบูลย์ 'Richard Rorty: เรื่องของใหญ่ๆไม่ แต่เล็กๆทำ: การปฏิเสธความมีเหตุมีผลทางการเมืองสู่การเมืองแห่งความเข้าใจ' พิศาล มุกดาร์ศรี

ฉบับพิเศษ พฤศจิกายน 2546 'ประชาธิปไตย: เส้นทางเดินจากประชาธิปไตยโดยตรงสู่ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ' 'บนเส้นทางสู่เสรีประชาธิปไตย: คำถามต่อทฤษฎีการเมืองร่วมสมัย' ศิโรตม์ คล้ามไพบูลย์ 'อำนาจอธิปไตยกับสถานะสมัยใหม่: พื้นที่ลึกลับและความเป็นตัวตน' แปลจาก 'Giorgio Agamben, Homo Sacer' ธเนศ วงศ์ยานนาวา

ฉบับ 1/2547 จักรวรรดิและอำนาจอธิปไตยแบบจักรวรรดิ (Empire and Imperial Sovereignty) โดยไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร

ฉบับ 3/2547 รากฐานปรัชญาการเมืองของ Antonio Negri กับ Empire โดยธเนศ วงศ์ยานนาวา

ฉบับ 2/2548 อุดมการณ์แบบมาร์กซิสต์: จากการปกปิดสู่สิ่งเลื่อนลอย จนถึงวิทยาศาสตร์พัฒนาการของมนทัศน์อุดมการณ์จากมาร์กซิสต์ถึงเลนิน

ฉบับ 1/2550 (มกราคม-เมษายน) จากอุดมการณ์ที่ถูกวิพากษ์สู่การครองความเป็นใหญ่: การครองความเป็นใหญ่แบบกริมซี วนัส ปิยะกุลชัยเดช

ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2550) ซีลส์ เดอเลซกับอำนาจของภาษา: ตอนที่ 1 (Gilles Deleuze and the Power of Language: Part 1) ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร เพลโตกับความรู้อและตัวตนในการเมืองของจิตวิญญาณ พิศาล มุกดาร์คี ความคิดทางการเมืองของ Giorgio Agamben: ว่าด้วยชีวิตที่เปลือยเปล่า องค์กรอียิปต์ในสภาวะสมัยใหม่และการเดินทางที่ไม่มีวันสิ้นสุด เก่งกิจ กิติเรียงลาภ

ฉบับ 32/3 (กันยายน-ธันวาคม 2554) เส้นทางความคิดเรื่อง ‘ประชาชน’ จากโรมันโบราณจนถึง Emmanuel Abbe Sieyes โดยธเนศ วงศ์ยานนาวา

รัฐศาสตร์สาร 30 ปี 2552 เล่ม 2 Demoskratos ชญาน์ทัต ศุภชลาศัย The Prince และ The Discourses สองหน้าของมาคิอาเวลลีระหว่างอำนาจของรัฐโดยเจ้าผู้ปกครองกับเสรีภาพในมหาชน รัฐ ความเรียงว่าด้วยความตายและความเสมอภาคกันต่อหน้าความตาย: เรื่องราวของชีวิตและความตายในแง่มุมศาสนา ปรัชญาและการเมือง ญัฐญาณ์ งามงำ

รัฐศาสตร์สาร 30 ปี 2552 เล่ม 3 ทางตัน ปริศนาและทางออก: ฮาเบอร์มาสกับทฤษฎีวิพากษ์ แห่งสำนักแฟรงก์เฟิร์ต สุรัช คมพจน์ ปรัชญาประจันบาน: ลีโอ สเตร้าส์ กับการต่อต้านรัฐศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์และการทำการเมืองให้เป็นปรัชญา อรรถสิทธิ์ สิทธิดำรง วิภาควิธีแห่งการรู้แจ้ง และความถดถอยของสภาพสังคมสมัยใหม่ เกษม เพ็ญนิรันท์

รัฐศาสตร์สาร 30 ปี 2552 เล่ม 4 แนวคิดเรื่อง Cosmopolitanism กับปัญหาเรื่องความเป็นสากล (universality) ศศิวรรณ จริงจิตร

ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2554) ‘เส้นทางความคิดเรื่อง ‘ประชาชน’ จากโรมันโบราณจนถึง Emmanuel Abbe Sieyes’ ธเนศ วงศ์ยานนาวา

ปีที่ 33 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2555) ‘คำสาป คำสัญญาจากอริสโตเติล ทำไมมนุษย์จึงต้องเป็นสัตว์การเมือง’ พิศาล มุกดาร์คี

(2) รายชื่อบทความทางปรัชญาการเมืองที่ตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระหว่างปี 2540 ถึงปี 2550

วารสารสังคมศาสตร์ ปีที่ 10 ฉบับที่ 3 “มาคิอาเวลลี” เป็นการรวบรวมบทความของนักวิชาการไทยโดยมีสมบัติ จันทรวงศ์เขียนคำนำ ไชยันต์ ไชยพร “ศาสตร์ของผู้ปกครอง : ก้าวกระโดดที่ไม่ไกลจากเพลโตถึงมาคิอาเวลลี” จักรพันธ์ พรนิมิตร “ความรักกับการเมือง : ศึกษาปรัชญาการเมืองของเพลโต มาคิอาเวลลี และเวเบอร์” วิกิจ สุขสำราญ “The Prince กับการศึกษาปรัชญาการเมืองสมัยใหม่” ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ “ร่องรอยสัญญาประชาคมในปรัชญามาคิอาเวลลี : บททดลองมองมาคิอาเวลลีในแง่ดี” นอกจากนี้ยังมีการแปลผลงานของมาคิอาเวลลี “เบลฟากอร์ ปีศาจผู้หาญมีเมีย”

(Belfagor arcidiavolo) แปลโดยเฮร่า และ “The Unprincipled Prince : เจ้าผู้อยู่เหนือหลักการ” เขียนโดย William A. Callahan แปลโดย ครรชิต ยันตโกศล ในวารสารยังมีการศึกษาความคิดในเชิงเปรียบเทียบ “การศึกษาเปรียบเทียบความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีกับบทบาททางการเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงครามในช่วง พ.ศ.2475-2487 “บทนำเสนอ : เรื่อง เจ้าของมาคิอาเวลลี กับสามก๊ก” โดยไชยันต์ ไชยพร “ข้อมูล ความหมาย “ประเด็นในใจ” : บทวิพากษ์สมทบ “ศาสตร์ของผู้ปกครอง” ของไชยันต์ ไชยพร” โดย ชัยวัฒน์ สถาอานันท์

ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2546 ถอดความบทสัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ เรื่อง “The Matrix” ‘ทรศนะของมาร์กซ์เรื่องสัตว์สังคม’ โดย อุกฤษฏ์ แพทย์น้อย ‘ประวัติศาสตร์และ “สัตว์สังคม” ของคาร์ล มาร์กซ์ ช่วงต้น :บทวิจารณ์ อุกฤษฏ์ แพทย์น้อย โดย ธเนศ วงศ์ยานนาวา แง่มุมบางอย่างเกี่ยวกับบทความ “ทรศนะของมาร์กซ์ เรื่องสัตว์สังคมของอุกฤษฏ์ แพทย์น้อย โดย ใจ อึ้งภากรณ์ ‘On the Genealogy of Morality: วงศาวิทยาว่าด้วยการเป็นสัตว์การเมือง (สมัยใหม่) ของมนุษย์’ โดย พิศาล มุกดารัตน์ ‘Michael Hardt & Antonio Negri’ ในฐานะ “Return of the Jedis” เมื่อ Empire ถูก Strike Back โดย ธเนศ วงศ์ยานนาวา

ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2548 (ฉบับภาษาอังกฤษ) Plato and Nietzsche : On Good and Bad Political Regimes โดย Pisan Mukdaratsami

ฉบับที่ 1-2 มกราคม-ธันวาคม 2549 ว่าด้วยมิตรหรือเพื่อน กรมหลวงเทวะวงษ์วโรประการ (แปลมาจากหนังสือแปลโต) อริสโตเติลกล่าวถึงทางสายกลางไว้หรือไม่ ? : ส่วนเติมเต็ม “รัฐ-มัชฌิมา” นิติ มณีกาญจน์

ฉบับที่ 1-2 มกราคม-ธันวาคม 2550 แนวคิดทางการเมืองและกฎหมายของอะไควนัส โดย กานต์ โกวิสมบูรณ์

ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2551 ‘Toleration and Religious Freedom in the Thai

State:Tolerator and Tolerated’ Preeda Sataworn and Chaiyan Chaiyaporn. ‘The Art of Politics as Corpus Xenophonticum: A Study in Political Philosophy’ Prasert Patanaponpaiboon and Chaiyan Chaiyaporn. ‘The European Union As Kantian Neoliberalism’ Thitarat Sriwattanapong

ใน ‘แผนแม่บทพัฒนาการเมือง ภาคผนวก: เอกสารทางวิชาการ’ โดยคณะกรรมการเตรียมการจัดตั้งสภาพัฒนาการเมืองและยกร่างแผนแม่บทพัฒนาการเมือง สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี 2550 แม้ว่าตัวเนื้อหาโดยรวมมีลักษณะที่เน้นไปยังการประยุกต์หรือปรับใช้กับปรากฏการณ์ทางการเมือง แต่ก็มีความทางความคิดและปรัชญาการเมืองที่น่าสนใจ นำเสนอการ

ถกเถียงในเชิงทฤษฎีและหลักการ อาทิเช่นเรื่องสิทธิมนุษยชน การสร้างความชอบธรรมทางการเมือง (political legitimacy) การจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี (nonviolence conflict management) และการเสริมสร้างความอดทนอดกลั้นทางการเมืองให้เกิดขึ้นในทุกภาคส่วนของสังคม (political toleration)

วารสารวิชาภาษา เป็นวารสารวิชาการทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์เริ่มตีพิมพ์ฉบับแรกในช่วงต้นปี 2550 ปรากฏบทความทางด้านปรัชญาการเมืองและความคิดทางสังคมการเมือง มาตลอด¹²¹

เนื้อหาหลักของนิตยสารวิชาภาษา สามารถแบ่งตามคอลัมน์นิตยสารประจำอย่างเช่น ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร เนื้อหาหลักเป็นการนำเสนอนักปรัชญาการเมืองหลังยุคสมัยใหม่ (postmodern) และหลังยุคโครงสร้างนิยม (poststructuralism) ประกอบด้วยความคิดของ Michael Foucault, Felix Guattari, Gilles Deleuze, Jacques Lacan, Jacques Derrida, Jurgen Habermas, Jean-Francois Lyotard และ Slavoj Zizek ในลักษณะของการแนะนำความคิดเบื้องต้นและหนังสือที่นักคิดเหล่านี้นำเสนอ ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬารถือเป็นนักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์ที่ศึกษาและนำเสนอผลงานของกลุ่มนักคิดหลังสมัยใหม่และหลังโครงสร้างนิยมออกมาอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ขณะที่ไชยันต์ ไชยพร นำเสนอการตีความตัวบททางปรัชญาการเมืองตั้งแต่โซฟิสต์ชาวกรีกโบราณอย่าง Antiphon, Rousseau, Immanuelle Kant, John Stuart Mill, Michael Walzer และ Amartya Sen พิศาล มุกดาร์ศมี นำเสนอการตีความตัวบททางปรัชญาการเมืองของอริสโตเติล ฟริชดิช นีทเชอ นอกจากนี้นิตยสารวิชาภาษายังเป็นเวทีทางความคิดให้กับทั้งนักวิชาการทางด้านปรัชญาการเมืองรุ่นใหม่ รวมไปถึงสนับสนุนบทความจากนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาต่างๆลงตีพิมพ์อย่างต่อเนื่อง ทำให้มีบทความที่หลากหลายมาตีพิมพ์อยู่ตลอด มีการศึกษาความคิดและอิทธิพลทางความคิดของนักคิดคนสำคัญๆ อาทิ Martin Heidegger, Walter Benjamin และ Anthony Giddens

ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 ลำดับที่ 42 แนะนำสำนักคิด : หลังโครงสร้างนิยม (Introducing Poststructuralism) โดยไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร

ไชยันต์ ไชยพร กับซีรียาวแนะนำนักวาทศิลป์คนสำคัญของนครรัฐเอเธนส์โบราณ ภายใต้หัวข้อหลัก ‘Antiphon : หนึ่งในโซฟิสต์ผู้ยิ่งใหญ่แห่งเอเธนส์’ และหัวข้อย่อยในแต่ละตอน ‘ประชาธิปไตยสร้างโซฟิสต์—Antiphon ทำลายประชาธิปไตย (9)’ ‘ประสบการณ์การเมืองเอเธนส์ กับวิกฤตการเมืองไทย (10)’ ‘Antiphon กับ Plato (10)’

(3) ตัวอย่างของแบบสัมภาษณ์

¹²¹นอกจากนี้ “มติชน สุดสัปดาห์” ยังมีบทความของไชยันต์ ไชยพร และธนศ วงศ์ยานนาวา เขียนอธิบายความคิดทางปรัชญาการเมือง

ผู้ศึกษาใช้รูปแบบของการสัมภาษณ์ในเชิงลึก (in depth-interview) ในลักษณะของการเป็นคำถามปลายเปิด (open-end) และทำกลุ่มสนทนา (focus group) ทำให้หัวข้อและรูปแบบของคำถามจึงอาจมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้มีความเหมาะสมในการแสวงหาความรู้จากการสนทนา (improvise) ส่วนกลุ่มตัวอย่างผู้วิจัยคัดเลือกบุคลากรจากสถาบันอุดมศึกษาที่มีการเรียนการสอนทางด้านรัฐศาสตร์และวิชาปรัชญาการเมือง โดยบุคลากรมาจากสถาบันการศึกษาในกรุงเทพมหานคร จำนวนสองแห่ง สถาบันการศึกษาในภาคใต้หนึ่งแห่ง สถาบันการศึกษาในภาคเหนือหนึ่งแห่ง สถาบันการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวนหนึ่งแห่ง และสถาบันการศึกษาในภาคตะวันออกหนึ่งแห่ง

1. ประเด็นขององค์ความรู้ทั่วไปที่เกี่ยวกับปรัชญาการเมืองตะวันตก

1.1 มีความคิดเห็นอย่างไรต่อสถานะ ขอบข่ายและพัฒนาการในองค์ความรู้ทางปรัชญาการเมืองตะวันตกในสถาบันอุดมศึกษาไทย (ตัวตำรา หนังสือและบุคลากร) และสถานะภายใต้การแบ่งภาควิชาของคณะรัฐศาสตร์

1.2 มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไรในการศึกษาปรัชญาการเมืองในสังคมไทย อาทิ ปัญหาการปะทะกับเรื่องของค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรมและโลกทัศน์ นำมาสู่การสร้างให้เกิดปัญหาในเรื่องของการมือคดของการที่เลือกรับและปิดรับแนวคิดบางอย่าง ไม่เลือกหรือปฏิเสธที่จะรับแนวความคิดบางอย่าง

1.3 อิทธิพลและผลกระทบขององค์ความรู้ทางปรัชญาการเมืองตะวันตกที่ส่งผลต่อความคิดของผู้คนในสังคมรวมไปถึงความสามารถในการอธิบายและตอบโต้ของปรากฏการณ์ทางการเมือง

2. ประเด็นของการเรียนการสอน

2.1 ในการเรียนการสอนมีวิธีการหรือหลักเกณฑ์ในการจัดแบ่งเนื้อหาและองค์ความรู้ทาง ปรัชญาการเมืองอย่างไร ทำไมจึงใช้หลักเกณฑ์ดังกล่าว (แบ่งตามระยะเวลา ตัวนักปรัชญาแนวความคิด)

2.2 ในการเรียนการสอนของท่านมีการเน้นไปยังองค์ความรู้ทางปรัชญาการเมืองใดเป็นพิเศษ เช่นยุคโบราณ ระบุตัวนักปรัชญาการเมืองและความคิดเช่นเพลโต แนวคิดทางการเมืองเช่นประชาธิปไตยและหัวข้อทางปรัชญาการเมือง เช่นความยุติธรรม

2.3 มีรูปแบบและวิธีการในการเรียนการสอนในลักษณะใด อย่างเช่นใช้วิธีการบรรยาย การสัมมนา การแบ่งกลุ่มให้อภิปราย การซักถามและรายงาน

2.4 แหล่งหรือที่มาขององค์ความรู้ทางปรัชญาการเมืองที่ใช้ในการเรียนการสอน มาจากต้นฉบับ (original text) หรือใช้งานตีความ (secondary text) หากใช้งานตีความให้เหตุผลประกอบว่าทำไมจึงใช้งานชิ้นดังกล่าว

3. ประเด็นของปัญหาในการศึกษาและการเรียนการสอนทางปรัชญาการเมือง

3.1 สถานะและขอบข่ายขององค์ความรู้ของปรัชญาการเมืองที่อยู่ในภาษาไทยเป็นอย่างไร เช่นมีตัวตำรา หนังสือในชั้นเพียงพอหรือยัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวบท (text) ที่เป็นพื้นฐานความรู้สำหรับการเข้าใจปรัชญาการเมืองตะวันตกมีการผลิตออกมาเพียงพอหรือยัง

3.2 ปัญหาและอุปสรรคที่พบในการเรียนการสอน

- ปัญหาด้านตำรา หนังสือ
- ปัญหาด้านนักศึกษาไม่มีความรู้พื้นฐานเพียงพอ
- ปัญหาด้านเนื้อหาทางด้านปรัชญาการเมืองซึ่งยากแก่การถ่ายทอดและทำความเข้าใจ
- ปัญหาทางด้านหลักสูตร ที่มีลักษณะรายวิชาทางด้านแนวคิดและปรัชญาการเมืองเปิดสอนน้อยไป
- ปัญหาการที่บุคลากรผู้สนใจองค์ความรู้ทางปรัชญาการเมืองในสถาบันอุดมศึกษามีจำนวนน้อย และมีปัญหาในการรวมกลุ่มเพื่อพูดคุยสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้
- ปัญหาการมีเวทีและสถานที่เพื่อให้นักวิชาการ ผู้สนใจทางด้านปรัชญาการเมืองมาพบปะกัน ซึ่งอาจอยู่ในรูปของสมาคม การจัดงานสัมมนาประจำปีหรือการจัดทำวารสาร
- ปัญหาทางด้านเงินทุนสนับสนุนที่อยู่ในลักษณะของการผลิตตำรา หนังสือ วารสาร การวิจัยและจัดงานประชุมทางวิชาการยังมีจำนวนน้อย

4. ประเด็นในด้านพื้นฐานและการศึกษาอบรมของบุคลากร

4.1 ประเด็นภูมิหลังทางการศึกษาและการฝึกอบรม

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 มีความพึงพอใจเพียงใดกับองค์ความรู้ทางปรัชญาการเมืองตะวันตกในสถาบันอุดมศึกษาไทย

5.2 แนวโน้มของการพัฒนาองค์ความรู้ทางปรัชญาการเมืองตะวันตก

5.3 ข้อเสนอแนะและแนวทางในการแก้ไข ทั้งในตัวหนังสือ ตำราและบุคลากรรวมไปถึงควรมีเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคลากรทางด้านการเรียนการสอนทางปรัชญาการเมืองเกิดขึ้นในรูปแบบใด

(4) ผู้ให้ข้อมูล

1. รศ.ดร.ไชยันต์ ไชยพร ภาควิชาปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. ดร.ศุภชัย ศุภผล คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
3. ดร.โชติสา ขาวสนิท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
4. ผศ.ดร.บุษอรีย์ ยี่หะมา ภาควิชาการปกครองท้องถิ่น คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
5. อาจารย์ศิวพล ละเอียดสกุล คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต
6. ดร.วินัย เจริญผล ภาควิชาปกครอง วิทยาลัยการเมือง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
7. อาจารย์วิภิจ สุขสมบูรณ์ นักวิชาการอิสระ

